

Nyhet

Migrationen till OECD har nästan halverats under coronapandemin

Leder

Mot lyckligare tider?

Nyhet

Dansk indsats mod krænkelse på jobbet

Nyhet

Den svenska arbetsrätten – ett drama i många akter

11. November 2020

Tema: En hållbar integration

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 9/2020

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd
Nordisk ministerråd er ikke ansvarlig for
innholdet i artiklene

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

Innhold

Mot lykkeligare tider?	3
Ett forlorat år for integrationen?	5
Praksisplass avgjørende for å lære språk og kultur	8
Migrationen till OECD har næstan halverats under coronapandemin	10
Norge faller i integrationsindex - eller?	12
Den svenska arbetsrätten – ett drama i många akter	15
Dansk indsats mod krænkelse på jobbet	18
Island börjar längta tillbaka till "överturismen" ...	21
Vasa vill få fler invånare - och göra dem lyckligast i världen	24

Mot lyckligare tider?

Nyheten att ett vaccin mot covid-19 utvecklats som är effektivt i 90 procent av fallen, kommer som en efterlängtat nyhet när Norden står mitt uppe i den andra vågen av coronapandemin. Det är en kris som också påverkar integrationen av nyanlända invandrare.

LEDER

11.11.2020

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

Ser vi ett förlorat år för de som fått sämre möjligheter att lära sig språk eller att arbetsträna? Nya digitala mötesformer ger inte samma sociala kontakter som är så nödvändiga för att kunna finna sig tillrätta i ett nytt land.

- Hur många nordiska invånare kommer att inkludera immigranter i sin vänskapskrets när myndigheterna, som i Norge, skär ned de personliga kontakter man kan ha till fem personer? frågade forskaren Vilde Hernes, från OsloMet, på den årliga integrationskonferensen som Nordiska ministerrådet arrangerar.

På några områden är utvecklingen likartad i Norden, som att bostadspriserna ökar mitt i en tid med rekordstor arbetslöshet. På andra områden finns det olikheter – som att arbetslösheten bland invandrare ökade mindre än för den in-födda arbetskraften i Finland.

Även från OECD hörs varningsropen om att migrationen halverats och att invandrarna är de som drabbas hårdast av coronapandemin.

- När vi talar om invandrare bör vi inte göra det i termerna oss och dem. Invandrarna var i frontlinjen under pandemin och de kommer att vara en viktig del av återhämtningen, sa EU-kommissionären Ylva Johansson när hon kommenterade OECD:s migrationsrapport.

Migranter behövs för att våra välfärdssamhällen ska kunna fungera. Den politik som förs till exempel i medborgarskapsfrågor ger viktiga signaler. De påverkar också integreringen, är tanken bakom MIPEX-indexet, som speglar hur inkluderande ett land är. Norge faller i år ur gruppen av de tio länder med den mest generösa politiken.

Men det finns också solskenshistorier, som den om Rafet Adem Daban. Han flydde till Norge från Turkiet och nu fått praktikplats som fotograf tack vare kommunens integrationsarbete.

Vi är inne i en tid då dramatiska beslut fattas snabbt, som när den danska regeringen beslöt att 17 miljoner minskar i landet ska avlivas på grund av risken för att de sprider en muterad form av covid-19-viruset.

Tiotusentals jobb kommer att försvinna på grund av pandemin, inte minst på restauranger. I framförallt Danmark och Norge är julefrokosten/julebordet en fest där de anställda samlas. Ofta flödar samtidigt alkoholen. En del ångrar sig kanske för hur de betedde sig, när de vaknar nästa dag – eller känner sig sårade utan att våga gå vidare med det som skedde eftersom det var chefen som trakasserade.

Två av de mest omtalade metoo-historierna i Danmark de senaste månaderna har julefrokosten som gemensam nämnare. En partiledare och en vice partiledare har fått ta konsekvenserna av att sexuella trakasserier inte längre tåls i Danmark.

I Sverige har däremot statsminister Stefan Löfven hittills manövrerat sig igenom två potentiella regeringskriser – en om migrationspolitiken och en om arbetsrätten, där det socialdemokratiska partiet och LO står emot varandra. Men sista ord är inte sagt i någon av frågorna.

Inte allt var bättre innan pandemin. Men när turisterna försvann från Island är det några som längtar tillbaka till tiden med "överturism".

- Debatten om överturism är bara en bubbla som spricker och blir till ingenting, säger Jóhannes Þór Skúlason, VD för SAF, bransch- och arbetsgivarorganisationen för den isländska besöksnäringen. Coronapandemin är också en tid att tänka nytt.

- Vi styr utvecklingen. Turismen är inte en naturkatastrof, den är någonting som vi själva kan påverka, påpekar professor Gunnar Þór Jóhannesson.

Därför känns det också förhoppningsgivande att det finns städer som Vasa i Finland som sätter nya och ambitiösa mål: Vi ska bli den lyckligaste staden i världen.

Ett förlorat år för integrationen?

Blir 2020 och kanske också 2021 förlorade år för integrationen av nyanlända invandrare i Norden? Är konsekvenserna av coronapandemin så stora att de vänder allt på huvudet?

TEMA

11.11.2020

TEXT: BJÖRN LINDAHL, FOTO: CATA PORTIN

Frågorna diskuterades på Nordiska ministerrådets årliga konferens om integration i början av november. I år var titeln på konferensen: Sustainable integration in the Nordic countries in the time of Covid-19. Konferensen genomfördes digitalt och såg på hur pandemin har påverkat de nyanlända på tre områden: arbete, bostäder och hälsa.

Vilde Hernes, som är en forskare på NIBR på universitetet OsloMet, inledde plenumsession med att fråga hur många nordiska invånare som kommer att inkludera immigranter i sin vänskapskrets när myndigheterna, som i Norge, skär ned de personliga kontakter man kan ha till fem personer?

- Kommer de få jobb när samhället stängs ned? Finns det arbetsgivare som vill ta in praktikanter som är födda i utlandet? frågade hon retoriskt.

Förstärker skillnader

Forskning som gjorts innan pandemin visar att nationella kriser ofta förstärker skillnader som redan finns i ett samhälle. Flera av talarna ansåg därför att det inte handlar om en ny spelplan, utan att tendenser som finns sedan förstärks.

Invandrarna och speciellt de nyanlända:

- Arbetar i näringar som drabbats mer än andra
- De har större risk att bli smittade för att de bor trångt
- De har under pandemin fått sämre möjligheter att lära sig språket, få arbetsträning och att knyta sociala kontakter

De som vill hitta ljuspunkter kan, som Astrid Vin Løntoft från SIRI, Styrelsen for International Rekruttering og Integration,

peka på att behovet att göra rent ökat, vilket ger fler arbetsplatser i städbranschen.

- Vi har startat en kort kurs i hur man desinfekterar och städar en arbetsplats på, eftersom det är ett ökat behov. Det finns också en större efterfrågan på undersköterskor och hemhjälpare, sade hon.

Men det är svårt att hitta exempel på att situationen för nyanlända har förbättrat sig. Konsekvenserna kommer däremot att märkas långt in i framtiden, eftersom det i de flesta nordiska länderna införts krav om att man ska kunna försörja sig själv och kunna tala språket i landet för att bli medborgare eller få permanent uppehållstillstånd.

Det finns emellertid skillnader i hur coronapandemin har påverkat invandrarna i de olika länderna i Norden.

Finlands invandrare inte fullt så drabbade

I Finland ökade till exempel inte arbetslösheten mer bland invandrare än bland den infödda arbetskraften, berättade Anttio Kaihovaara, expert på specialsektionen om arbetsmarknaden och Covid-19, på det finska arbets- och näringsministeriet.

- Tvärtom, siffrorna från september i år visar att arbetslösheten ökat med 40 procent både för invandrare och den infödda arbetskraften. I maj i år hade arbetslösheten ökat med 95 procent för den infödda arbetskraften, medan den ökat 63 procent för invandrarna.

Innan pandemin bröt ut på Island var sysselsättningen bland invandrare på hela 94 procent – medan den för islänningarna låg på 79 procent, berättade Ásdís Guðmundsdóttir, från the arbetsdirektoratet i Island. Utgångsläget när pandemin slog till var därför annorlunda än i resten av Norden, där sysselsättningen bland invandrare är lägre än för den infödda arbetskraften.

Ökade bostadspriser

Det finns också förändringar som skett i hela Norden, som att bostadspriserna ökat.

- I början, när pandemin bröt ut, var det vanligt att höra att "vi är alla jämlika" i den här krisen. Men det är inte sant. Det är de fattigaste hushållen som står inför de värsta konsekvenserna, sa Martin Grander, en forskare på Malmö Universitet, som studerat bostadsmarknaden i Sverige.

- Krisen handlar inte så mycket om bostäder som att den handlar om hemmet, påpekade han.

- Myndigheternas svar på krisen har framförallt varit att vi ska hålla distans. Hemmet har fått en speciell betydelse under den här krisen, eftersom vi också ska jobba hemifrån. Trångboddhet har blivit ett större problem och segregationen av bostadsmarknaden kommer att ske ännu snabbare, sa Martin Grander.

Statistiken från den svenska bostadsmarknaden talar sitt tydliga språk:

Hittills i år	Bostadspriser
Norra Sverige	18,3 %
Mellersta Sverige	12,8 %
Södra Sverige	16,8 %

- Vi har inte sett en sådan boom på en lång tid. Folks som har pengar investerar i bostäder och fritidshus.

Än så länge är det begränsat hur mycket forskning som har hunnit göras, men Hanne Kavli på det norska forskningsinstitutet FAFO, presenterade en undersökning av hur kommunerna har anpassat sig till pandemin. En web-survey skickades till "den som har ansvaret för introduktionsprogrammet" i alla kommuner och stadsdelar med minst fem flyktingar i Norge, totalt 228 kommuner eller stadsdelar. Undersökningen gällde perioden från nedstängningen av Norge den 12 mars i år till 1 juni.

- Det var få som var beredda men många som klev fram. Nya digitala lösningar genomfördes för att försöka upprätthålla undervisning och kontakter med invandrarna, sa Hanne Kavli.

Enligt undersökningen var det 89 procent av kommunerna som använde digitala verktyg i språkundervisningen för invandrare, men bara 32 procent av kommunerna som använde digitala verktyg i arbetsträning, som är den del av integrationsarbetet som tagit den största smällen.

Språkkurserna ger socialt nätverk

Språkkurserna för nyanlända är också viktiga för att knyta sociala kontakter.

Herbert Brücker, som är avdelningschef på Institute for Employment Research (IAB) i Nürnberg, Tyskland, påpekade att de etniska nätverken är mycket viktiga för att få ett jobb för en invandrare.

- I företag som drivs av invandrare av samma etnicitet är inte språket ett problem. Forskning visar också att ingångslönerna är högre och jobben mer stabila när de fås via den sortens nätverk.

Morten Sodeman, som är professor på, Syddansk Universitet, gav också exempel på hur språket är en barriär för att få hälsovård:

- Vi är bättre patienter på vårt eget språk.

- När kontakterna under pandemin skedde allt mer via telefon drabbas de som föredrar att inte ringa på ett annat språk.
- Även personer som på andra områden talar danska flytande, kan ha hjälp av en tolk eftersom de inte är vana vid att tala om känslor.

Information om en pandemi måste ges på många språk och i många kanaler, den måste justeras för att säkra att den förstås av målgruppen och så måste den repeteras, repeteras och repeteras, betonade Morten Sodeman.

Förtroende ett nyckelord

Det var Rina Mariann Hansen, kommunalråd för arbete, integration och sociala tjänster i Oslo kommun, poängterade också att förtroende är ett nyckelord, både mellan människor och för myndigheterna.

- Att förtroendet är högt är en av förklaringarna till att det har varit färre protester mot åtgärderna mot corona i Norden än i andra länder, ansåg hon.

- Men förtroendet måste gå åt bägge hållen. Myndigheterna måste också ha tillit till medborgarna. När vi började arbeta med dialogmöten med somalierna, som var en grupp som drabbades tidigt av coronasmittan, fick vi värdefull information. Genom att våga ge somaliska "ambassadörer" ansvaret så märkte vi att den information de gav nådde många fler i den gruppen av invandrare än Oslo kommuns egen information.

Hur stora konsekvenser coronapandemin får för integrationen i Norden beror också på hur den andra smittvågen, som vi just nu är inne i, hanteras. Deltagarna fick frågan vad det fanns för ljuspunkter.

- Vi har sett en digital revolution. Men det kan inte vara det enda verktyget eftersom den sociala kontakten är så viktig, påpekade Vilde Hernes.

- Alla kommuner behöver inte uppfinna hjulet på nytt, de digitala verktyg som större kommuner fått på plats kan också spridas till mindre kommuner, sa Hanne Kavli.

- Vi bör inte ha så stor fokus på att få invandrarna i jobb så fort som möjligt. Det viktiga är att det sker på det bästa och mest effektiva sättet. Satsa mer på utbildning, sa Antti Kaihovara.

Praksisplass avgjørende for å lære språk og kultur

Rafet Adem Daban (24) kom flyktende fra Tyrkia og har bodd i Norge et par år. Han mener program for introduksjon har hjulpet mye og roser muligheten til å ha praksis i en avis.

TEMA

11.11.2020

TEKST OG FOTO: BJØRN LØNNUM ANDREASSEN

Daban jobber i Ytringen avis i Kolvereid. For ham har arbeidsplassen blitt meget vesentlig de to dagene i uka han er der som fotograf, kollega, språk- og kulturelev.

- Jeg og familien bodde på integrerings-mottak i ett og et halvt år. Etter å ha ventet der for å få oppholdstillatelse, ble vi sendt til Rørvik i Trøndelag. Slik jeg ser det har hver kommune forskjellige muligheter og tilbud. Kommunenes hovedfokus er å undervise i norsk og å finne veien til en jobb. I tillegg prøver flyktningtjenesten alltid å hjelpe med det vi som flyktninger ikke er vant til, forteller han og har svært god erfaring fra kommunens måte å ta ham i mot på.

- Slik jeg har opplevd prøver de å være hjelpsomme og effektive. Det er viktig for alle flyktninger, erfarer Daban.

Han mener nordmenn er mer åpne og positive til flyktninger og innvandrere enn andre europeiske land.

-Selvfølgelig er det folk som ikke liker innvandrere i alle land, men jeg tror det er mindre av det i Norge. Det er veldig viktig å ikke føle seg utstøtt, sier han.

«Dialekt sjø»

-Vanskeligste i Norge er at nesten alle snakker dialekt. Det kan bety mangfold i samfunnet å ha mange dialekter for nordmenn, men det er et stort problem for flyktninger. Dialekt gjør kommunikasjon mye vanskeligere, beretter han og forklarer:

- Det vanskeligste for integrering er at vi lærer bokmål på voksenopplæringen, men vi hører alltid dialekt ellers. Mange starter en samtale på bokmål men faller fort tilbake til dialekt. Da blir det vanskelig å lære norsk, fordi det er viktig å skjønne hele setningen.

Redaktør Lillian Lyngstad og kollegene i Ytringen avis berømmer 24-årige Rafet Adem Daban.

Daban er svært fornøyd med praksisplassen sin i Ytringen avis i Kolvereid, Norges minste by. Der jobber han to dager ukentlig og der tar han bilder som faktisk brukes i papiravisa og på nett. Han fotograferer i alle slags settinger der avisa sender journalistene.

- Det er veldig nyttig og jeg lærer om hvordan norsk arbeidsliv er. Alle i Ytringen avis er hjelpsomme. Oppgavene løser jeg så godt jeg kan. Jeg liker også godt å ta bilder, så jeg er fornøyd, sier han stolt.

Nettopp stolthet og status er viktig for mange i forskjellige kulturer. Å finne en bra plass og skaffe seg erfaring teller mye.

-Familien min er fornøyd fordi jeg er fornøyd. Min far var journalist i Tyrkia. Derfor er familien min vant til sånn jobb, men vennene mine undrer seg over hva jeg gjør i avisa, forteller han. Avisa er hans første erfaring med arbeid i Norge.

- Jeg blir kjent med forskjellige personer og får meg et nettverk. Derfor er praksisplassen viktig for meg.

Fordel i avisa

Daglig leder i Ytringen avis er Synnøve Hanssen. Hun forklarer at de har etterlyst en som var interessert i fotografering da avisa var i kontakt med arbeidsmarkedsbedriften Ytre Namdal vekst (YNV).

-Journalisten som er på oppdrag har bedre mulighet til å konsentrere seg om det skriftlige hvis en fotograf er med ut.

Avisa er en såkalt inkluderende bedrift, og Rafet er her på språktrening. Han skal ut i studielivet i Norge etter hvert og har han et ønske om å lære mer norsk. Han er flink til å ta bilder, og vi er meget fornøyd med hjelpen Rafet gir, sier Hanssen.

-Språk gir jobb

YNV driver arbeidsrettede tiltak for NAV, kommunen og andre offentlige etater. Tor Einar Neerland er nestleder og peker generelt på at krav i arbeidslivet kan være store for en del arbeidssøkere. At språktrening er et botemiddel på veien til å få jobb.

-Vi får de vi hjelper etter integreringsprogrammet. Vi bruker de samme metodene for å få mennesker fra ikkevestlige land inn i jobb, som norske. Vi kartlegger kunnskap og muligheter, og prøver å finne et egnet arbeid til dem.

Migrationen till OECD har nästan halverats under coronapandemin

Coronapandemin har gjort att antalet utländska personer som fått visum och uppehållstillstånd i ett OECD-land har rasat. Under det första halvåret i år minskade antalet tillstånd med 46 procent jämfört med samma period 2019, visar OECD:s International Migration Outlook 2020.

NYHET

11.11.2020

TEXT: BJÖRN LINDAHL

Rapporten presenterades den 19 oktober av OECD:s generalsekreterare Angel Gurria, som också hade bjudit in EU-kommissionären Ylva Johansson, som ansvar för migrationsfrågorna inom EU, för att kommentera rapporten. Hon betonade inledningsvis att:

- Migrationsfrågan har under en lång tid lidit av att den har överdramatiseras. Vi bör vara mer sansade och då behöver vi fakta och siffror. Migration är normalt och ingenting att vara rädd för. Den kommer alltid att finnas. Men vi måste hantera den. Av de tre miljoner personer som fick visum och uppehållstillstånd i EU 2019 var bara tio procent flyktingar.

Tre viktiga områden

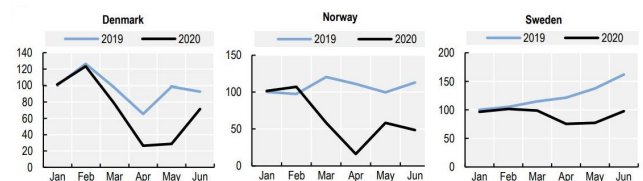
Angel Gurria sa att det är tre områden rapporten tar upp som är speciellt viktiga när man ser på hur pandemin påverkat migrationen:

1. Invandrarna har varit i frontlinjen under pandemin. 1 av 4 läkare och 1 av 6 sjuksköterskor är invandrare. De har också spelat en viktig roll i transporter, varulager, renhåll, matindustrin, bevakning och IT.
2. Invandrarna har drabbats hårdare än den ordinära befolkningen. Tidigare framsteg har suddats bort. Arbetslösheten har ökat snabbare bland invandrare. Nästan 60 procent av den första vågen av arbetslöshet, var invandrare.
3. Invandrarna har drabbats hårdare av pandemin, på grund av de yrken de har, men också för att de bor trångt och är fattigare. I länder som Danmark, Norge och Sverige har invandrare har dubbel så hög risk för att testa positivt för covid-19.

Ylva Johansson kommenterade:

- När vi talar om invandrare bör vi inte göra det i termerna oss och dem. Invandrarna var i frontlinjen under pandemin och de kommer att vara en viktig del av återhämtningen.

Sverige valde en annan linje än de flesta medlemsländerna inom OECD eftersom det inte stängde sina gränser. OECD har sett på antalet visum och uppehållstillstånd som gavs i Danmark, Norge och Sverige under det första halvåret i år och jämför det med samma period 2019, ser det så här ut:

Diagrammen är indexdiagram, där januari 2019 = 100. De visar alltså hur antal uppehållstillstånd ändrat sig från den nivån under halvåret.

Skalan är lite olika, men fallet var störst i Danmark, där antalet tillstånd under januari och februari hade ökat, men därefter föll brant till en fjärdedel av vad nivån var i början av 2020. I juni hade nivån kommit upp i 70 procent av vad den var i januari 2020.

Norge hade inte motsvarande ökning i januari och februari, men ett fall ned till samma nivå som i Danmark. Däremot låg nivån i juni fortfarande på hälften av vad den var när året inleddes.

Sverige har en mycket planare kurva och antalet tillstånd minskade aldrig mer än till 75 procent av vad den var i januari 2020.

Inom OECD var fallet mindre i de europeiska medlemsländerna än i andra länder som USA, Kanada och Australien.

Störst nedgång i andra kvartalet

I hela OECD minskade antalen visum och uppehållstillstånd med 46 procent under det första halvåret 2020, jämfört med samma period 2019.

Nedgången var ännu kraftigare om man bara ser på det andra kvartalet 2020: Den var då 72 procent lägre.

I genomsnitt var fallet mindre i de europeiska OECD-länderna. Nedgången var 35 procent om man ser på det första halvåret 2020 och jämför med 2019, medan nedgången av 59 procent om, man jämför det andra kvartalet 2019 och 2020.

Även om migrationsströmmarna förväntas att öka när ekonomin öppnas igen, så finns det tydliga tecken på att de inte kommer att nå upp till tidigare nivåer på grund av svagare efterfrågan på arbetskraft, reserestriktioner och ett utökad användande av digitala möten och distansundervisning.

Migrationen kommer, å andra sidan, fortsätta att ha en stor inverkan på i avsändarländerna. Överföringarna från de som jobbar utomlands kommer att minska och det blir färre möjligheter att få jobb.

Risk för att framsteg utraderas

- Det är en risk för att de framsteg som har gjorts i integrationen kan utraderas på grund av pandemin och de ekonomiska konsekvenser den får. Pandemin har skapat många nya utmaningar och den allmänna opinionen och politiken kan komma att fokuseras på andra frågor. De offentliga resurser som används på integration kan bli mindre, trots att de utgör en investering i framtiden och borde förstärkas med tanke på den övergripande ekonomiska kris vi står inför, skriver OECD:s direktör för sysselsättning, arbete och sociala frågor, Stefano Scarpetta, i förordet till rapporten.

Norge faller i integrationsindex - eller?

Norge har under de senaste fem åren förlorat sin position som ett av de tio länder i världen som har den mest inkluderande och generösa migrationspolitiken, enligt MIPEX 2020. Men vad betyder det?

TEMA

11.11.2020

TEXT: BJÖRN LINDAHL

Rapporten från MIPEX, som är ett internationellt samarbete om att mäta hur integrationspolitiken ser ut i 52 länder, kan verka som en dramatisk försämring. Talet gäller för fjolåret, 2019. Norge fick då ett indextal på 69, jämfört med 72 fem år tidigare. Index går till 100.

MIPEX kommer med med en rapport ungefär var vart femte år. Just nu håller resultaten i 2020-rapporten på att rullas ut. För att öka spänningen och uppmärksamheten, sker det land för land. Hittills har Tjeckien, Portugal, Norge, Estland, Indien, Japan och Kina presenterats. Vi vet därför inte vilka tio länder som har en bättre integrationspolitik än Norge. Det får vi se först den 9 december, när hela rapporten lanseras. Finland får en egen presentation av sina indextal den 25 november och Island den 27 november.

Vad säger då indextalet för Norge?

- Talet visar inte hur väl integrerade invandrarna i Norge är, understryker forskaren Jan-Paul Brekke på Institutt for Samfunnsforskning, ISF.

Skälet till det är att det inte finns ett direkt samband mellan hur migrationspolitiken ser ut och hur väl invandrare integreras. Som migrationsforskare påpekat kan ett land med mycket restriktiv politik, där bara de migranter som har högst utbildning får bosätta sig i landet, få en bättre integration av sina invandrare än ett land med öppnare gränser. MIPEX mäter inte heller asylsökande, utan bara arbetsinvandrare och deras familjer.

- Men talen är intressanta och ger en möjlighet att diskutera de ändringar som har gjorts i integrationspolitiken de senaste åren, säger Jan-Paul Brekke.

Det är forskarna på ISF som har försett MIPEX med informationen om Norge och institutet arrangerade nyligen ett webinar om de nya resultaten.

Den norska medelvägen

- Norge har valt en medelväg jämfört med sina nordiska grannar. Det ligger bakom det mer inkluderande Finland och Sverige, men något framför sina mer restriktiva grannar Danmark och Island, säger Thomas Huddleston, som är direktör för MIPEX.

MIPEX finansieras delvis av EU och studerar integrationspolitiken på åtta områden. Ett område är till exempel om migranter likabehandlas på arbetsmarknaden, andra områden handlar om kraven för att bli medborgare, insatser som görs för att förhindra diskriminering och vilken tillgång invandrarna har till utbildning och hälsovård.

För varje område ges ett indextal. Genomsnittet av de åtta olika talen blir till det slutliga "betyget" på ländernas politik.

- Norge får en hög placering vad gäller arbetskraftens rörlighet på arbetsmarknaden, där det ligger på fjärde plats tillsammans med Kanada, Tyskland och de övriga nordiska länderna, säger Thomas Huddleston.

- Men politiken för familjeåterföreningar är mer motsatsfylld, eftersom Norge infört avgörande hinder för att familjer ska kunna återförenas, påpekar han.

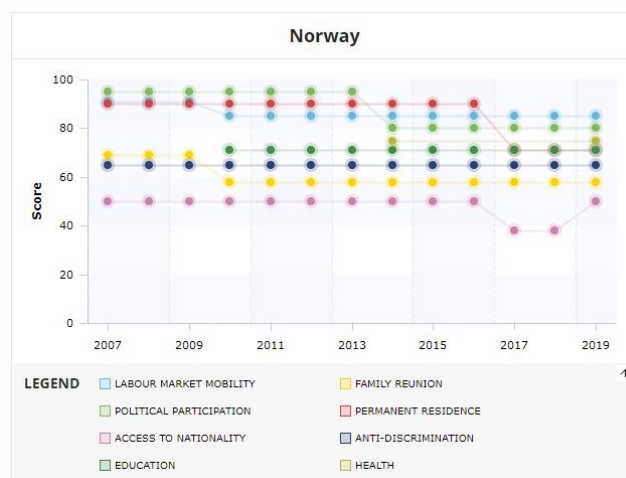
"Norges nuvarande inställning uppmuntrar invånarna att behandla invandrarna som sina grannar, men inte nödvändigtvis som sina jämlika eller medborgare", står det i rapporten om Norge från MIPEX 2020.

Enligt MIPEX hemsida är indexet det mest omfattande, pålitliga och mest använda redskapet för att jämföra vad regeringar var regeringar gör för att främja integrationen av migranter i Europa och resten av världen.

Även om sambandet mellan politik och integration inte glasklart argumenterar ändå forskarna som gör MIPEX att politiska beslut, som till exempel hur många år man måste ha bott i landet för att bli medborgare, är en signal om hur önskad migranterna är i landet.

Index är ett viktigt redskap för att mäta förändringar över tid. Det index vi kanske oftast stöter på är det som mäter inflationen - konsumentprisindex, eller KPI, som mäter vad olika varor och tjänster kostar från år till år. KPI har i Sverige beräknats för alla år sedan 1830. Samtidigt är det uppenbart att konsumtionen ändras - vi konsumerar inte samma saker idag som 1830. "Konsumentkorgen" har gradvis ändrats.

På samma sätt har MIPEX index ändrats, även om det inte verkar så när tidsserien 2007 - 2020 presenteras i den senaste rapporten:

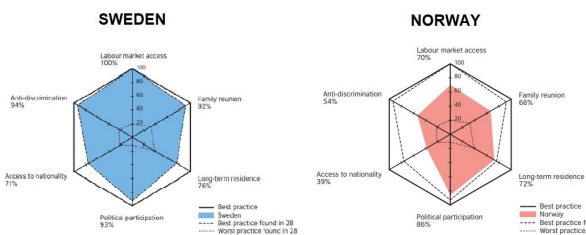
Det kan verka som om exakt samma frågor har ställts under dessa år. I själva verket har det skett stora förändringar sedan den första rapporten lanserades 2004, då med ett annat namn och med mycket färre länder och områden. Så här har utvecklingen varit:

	2004	2007	2011	2015	2020
Länder	15	28	36	38	52
Områden	5	6	7	8	8
Frågor	99	142	148	167	58

När den första MIPEX-rapporten presenterades 2007 var ambitionen att hitta ett redskap som inte fanns inom EU då:

Bristen på tillförlitlig och jämförbar statistik "gör det omöjligt att säga om medlemsstaterna uppnår sina egna mål och om de lever upp till de åtaganden de har gjort. Medan länderna systematiskt samlar in data om varje ko och kyckling i EU som en del av den gemensamma jordbrukspolitiken, är migration uppenbarligen för politiskt känslig och medlemsstaterna för olika för att systematiska, begripliga uppgifter ska samlas in" hette det i den första rapporten.

I de första rapporterna var tanken att MIPEX skulle vara ett instrument för migrationspolitiken inom EU. Med spindeldiagram var det möjligt att jämföra hur ländernas politik såg ut, som här mellan Sverige och Norge i rapporten från 2007:

Ju större fält som är täckt, desto generösare är migrationspolitiken. De streckade områdena visar bästa, respektive sämst praxis inom EU. Norge jämfördes på samma sätt, även om det inte är en medlem. Sverige hade då den bästa praxisen av alla EU-länder.

I takt med att MIPEX ökade från 15 till 52 länder och samtidigt ökade både de områden som undersöktes med hälsa och undervisning, samt antalet frågor från 99 till 167 år 2015, blev insamlingen allt mer krävande.

I årets rapport har därför antalet frågor skurits ned till 58. MIPEX hävdar att detta kunnat ske utan att rangordningen på länderna ändrats och att indexet mäter samma saker: *I den femte utgåvan (MIPEX 2020) har vi skapat en kärna av indikatorer som har uppdaterats för perioden 2014-2019. MIPEX täcker nu hela perioden 2007-2019.*

Processen inleddes med att vi reviderade indikatorerna som används i MIPEX. För att säkra kontinuiteten, beslöt vi oss för att välja en kärna av indikatorer från den ursprungliga listan på 167 indikatorer i MIPEX 2015.

Med andra ord, alla MIPEX-indikatorer var inte nödvändiga - om ett land har politiken A, så är det en hög sannolikhet för att det också har politiken B, C, D och E, vilket betyder att MIPEX bara behöver indikatorn A och inte de fyra extra indikatorerna B, C, D och E.

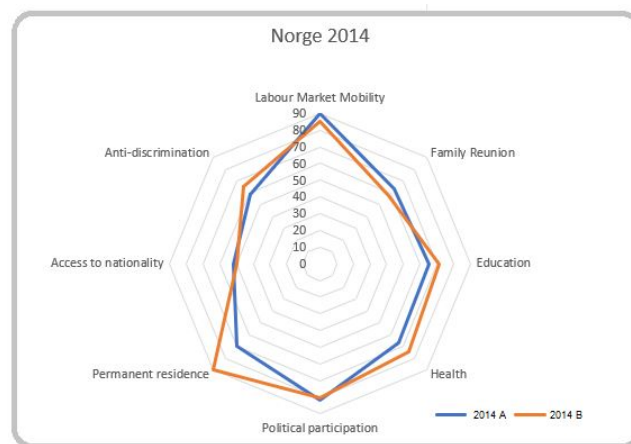
I jämförelsen med konsumentprisindex skulle man kunna säga att det vore som om den statistiska centralbyrån skar ned antalet produkter och tjänster som mättes med två tredjedelar. Motiveringen kunde vara att man upptäckt att de som köper blöjor också köper barnmat (om de varorna ingick i KPI) och att det räckte med att hämta in det ena priset.

Enligt MIPEX går inte det ut över kvaliteten:

Sammanräkningen av kärnan av indikatorer stämmer överrens med sammanräkningen från hela samlingen av indikatorer, vilket innebär att rangordningen av länderna och trenderna är stämmer.

För Norges del skedde den största förändringen de senaste fem åren 2017. Då infördes ett inkomstkrav för att få permanent uppehållstillstånd, samt språktester och samhällskunskapsprov för de som vill bli norska medborgare. På den positiva sidan har Norge från årsskiftet i år gjort det möjligt för invandrare att ha dubbelt medborgarskap.

Så budskapet kunde ha varit: Norge ökar i MIPEX index från 68 till 69 om man ser på perioden 2018 till 2019. Landet tillhör inte längre de tio länderna med den bästa integrationspolitiken, men har å andra sidan en elfte-placering på en lista med 52 länder istället för 38. För den som vill går det också att se hur det nya indexet ser ut i förhållandet till det gamla:

I diagrammet ovanför - som AIN konstruerat - visar vi hur Norges spindeldiagram såg ut i 2015-rapporten, jämfört med vad 2020-rapporten visar för samma år. I bägge fallen gäller svaren för år 2014. Som synes överlappar inte de två mätningarna helt.

- Överlappningen är inte perfekt, men forskarna på MIPEX har intervjuat eller skrivit till alla ledande experter på integrationspolitik i de 52 länderna för att bedöma hur viktiga indikatorerna inom varje område är för att välja ut de mest relevanta nyckelindikatorerna. De 58 indikatorer som valdes ut är själva kärnan och det minsta antalet indikatorer som speglar den mest korrekta och omfattande bilden av integrationspolitiken i ett land, säger Giacomo Solano, en av forskarna bakom indexet.

Så, för att summera: Det går bra att jämföra poängen mellan olika år i den senaste MIPEX 2020-rapporten, eftersom de är samma 58 frågor. Men var försiktig med att jämföra siffror från tidigare rapporter med den nuvarande!

Den svenska arbetsrätten – ett drama i många akter

Arbetsrätten fortsätter att vara ett hett tema i den svenska politiken. Oenighet kring arbetsrätten väcker gång på gång frågan om regeringen kan sitta kvar. Den visar också på oenighet mellan socialdemokraterna och LO.

NYHET

11.11.2020

TEXT: GUNHILD WALLIN, FOTO: FREDRIK SANDBERG / TT

Efter många turer meddelade statsminister Stefan Löfven i direktsändning den 1 november att han önskar att arbetsrätten utreds vidare. Detta efter att PTK, som organiserar privattjänstemännen, och Svenskt Näringsliv den 16 oktober kommit överens om hur arbetsrätten ska se ut på svensk arbetsmarknad. LO hade då lämnat de så kallade LAS-förhandlingarna och ville inte skriva på slutbudet. Missnöjet har framför allt gällt förslagen om turordningsregler vid arbetsbrist och nya regler för uppsägning av personliga skäl.

- Vi begärde förhandlingar därför att vi ville öka anställningstryggheten på en modern arbetsmarknad men när det gällde helheten, så tyvärr nej, det höll inte, sa LO:s ordförande Susanna Gideonsson till Sveriges Radio.

Det är nu överenskommelsen mellan PTK och Svenskt Näringsliv, som ska utredas vidare och omformas till lag. Till denna fortsatta utredning inbjuder Stefan Löfven även LO, som inte kunde enas om en överenskommelse med de andra parterna tidigare i höst.

- När regeringen påbörjar en utredning kommer vi inte att säga att en part inte får yttra sig, så kan det inte gå till, sa Löfven i Agenda.

Utredningen Löfven talar om är en departementspromemoria, det vill säga en enklare utredning, som kan skötas på Arbetsmarknadsdepartementet för att senare ligga till grund för en proposition och senare lagstiftning. Överenskom-

melsen mellan PTK och Svenskt Näringsliv skulle ligga till grund för denna utredning och arbetsmarknadsminister Eva Nordmark betonar i en kommentar till nyhetsbyrån TT, betydelsen av att utredningen sänds ut på remiss och att alla remissinstanser beaktas, eftersom den ”handlar om de största förändringarna sedan LAS, det vill säga Lagen om anställningsskydd, kom till”.

”Det besked regeringen har gett är att vi nu kommer gå vidare och lägga förslag i linje med parternas överenskommelse, istället för att gå vidare med den så kallade LAS-utredningen”, skriver arbetsmarknadsminister Eva Nordmark till TT.

En arena fylld av motsättningar

Hur spelreglerna på den svenska arbetsmarknaden ska se ut har varit en skådeplats för motsättningar i synen på arbetsrätten som går mellan partier, men också mellan parterna. Vem ska bestämma? Lag eller avtal? Hur långt kan socialdemokraterna gå för att uppfylla det så kallade januariavtal, som rymmer de villkor Centern och Liberalerna ställde för att stödja en socialdemokratisk regeringsbildning? Där slogs med bestämdhet fast att arbetsrätten skulle förändras, framför allt skulle fler arbetstagare vid uppsägningar kunna undantas från regeln ”sist in – först ut”. En stark aktör i debatten har också varit Vänsterpartiet, V, som upprepade gånger har hotat med att ställa misstroendevotum mot regeringen om de släpper efter för långt i de regler som styr anställningstryggheten.

Först fick arbetsmarknadens parter möjlighet att göra upp om arbetsrätten, under hot att det annars skulle bli lagstiftning. Förhandlingarna mellan PTK, Svenskt Näringsliv och LO påbörjades redan 2017, men intensifierades från mitten av augusti i år. Sista september skulle uppgörelsen vara klar. Många höll andan. Om parterna inte kom överens riskerade arbetsrätten att lagstiftas, något som fack och de flesta arbetsgivare ser som ett ingrepp i den svenska modellen. Liksom i de övriga länderna vill parterna reglera löner och villkor genom avtal, inte lag.

En offentlig utredning med kort livslängd

En offentlig utredning om en moderniserad arbetsrätt, den så kallade LAS-utredningen, presenterades redan under för sommaren, mitt under pågående förhandlingarna mellan parterna.

I april 2019 fick den särskilde utredaren Gudmund Tojjer i uppdrag att utreda hur arbetsrätten skulle kunna moderniseras och samtidigt upprätthålla en grundläggande balans mellan arbetsmarknadens parter. I direktiven ingick bland annat att utarbeta tydligt utökade undantag från turordningsreglerna och att stärka arbetsgivarens ansvar för kompetensutveckling och anställdas omställningsförmåga. Det underströks också betydelsen av att mindre företag fick särskilda och enklare möjligheter vid uppsägningar. Men utredningen föll inte i god jord hos remissinstanserna, utan är nu lagd till handlingarna. Istället vill alltså regeringen stif-

ta en lag, som bygger på överenskommelsen mellan PTK och Svenskt Näringsliv.

Förstärkt kompetensutveckling

PTK beskriver överenskommelse som ”ett nytt och mer offensivt system för trygghet på arbetsmarknaden.” Vid sidan om anställningsskyddet ska trygghet också betyda att det finns möjlighet att utveckla kompetens för det jobb man har eller för det jobb man vill ha i framtiden. Möjligheterna till kompetensutveckling förbättras, bland annat genom att individen kan få ekonomiskt stöd för kortare eller längre utbildningar. De kan ske i anställning, eller mellan jobb. ”Överenskommelsen vilar på fyra ben”, skriver PTK. De är anställningsskydd, stöd vid omställning, rätt till kompetensutveckling och ekonomisk trygghet vid arbetslöshet. Visstidsanställda och de som jobbar på företag utan kollektivtalfattas också av överenskommelsen.

Frågan är nu hur LO kommer att ställa sig till att delta i en fortsatt utredning som bygger på en överenskommelse mellan PTK och Svenskt Näringsliv, en förhandling de lämnat för att de inte kom överens. Och kommer PTK och Svenskt Näringsliv att välkomna LO som part i den fortsatta utredningen?

I en intervju med tidningen Arbetet utesluter PTK:s förhandlare Martin Wästfelt att LO skulle få ändra i överenskommelsen.

- LO kan inte få större inflytande än andra remissinstanser, säger han.

Martin Wästfelt säger också till Arbetet att när överenskommelse ska omsättas till lagstiftning och avtal, så kan politikererna bara påverka hur det ske, inte förändra innehållet. Särskilt vad gäller lagen om anställningsskydd och de vägledande texter som fack och arbetsgivare enats om, så måste politikerna följa överenskommelsen i stort sett ordagrant, anser han. Det betyder att skrivningen om att det krävs ”ett tillräckligt allvarligt brott mot anställningsavtalet” för att säga upp en anställd inte är förhandlingsbart. Däremot är inte skrivningarna om omställningsavtal och kompetensutveckling lika reglerade.

- Politikerna har chansen att använda vår överenskommelse, de måste inte. Men vill de använda den, så måste de respektera den. De kan inte plocka valda delar ur den, säger Martin Wästfelt.

Svenskt Näringsliv:s vice VD Mattias Dahl understryker på organisationens hemsida att Svenskt Näringsliv står fast överenskommelsen och att några ändringar inte är aktuella.

Striden om den svenska arbetsrätten är långt ifrån i hamn. Kommer Centern och Liberalerna att tycka att förändringarna i arbetsrätten är tillräckliga? Hur kommer Vänsterpartiet att förhålla sig? Kommer de att fortsätta att hota med misstroendevotum mot regeringen, om turordningsregler-

na och anställningsskyddet luckras upp? Dramat ser ut att fortsätta.

Dansk indsats mod krænkelse på jobbet

Sexisme og krænkelse i arbejdslivet skal stoppe, mener regering og arbejdsmarkedets parter. Klarere regler for psykisk arbejdsmiljø trådte i kraft 1. november 2020.

NYHET

11.11.2020

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO MARTIN SYLVEST OG PHILIP DAVOLI, RITZAU SCANPIX

Hver uge sin nye skandalesag om danske medarbejdere, der er blevet krænkelse seksuelt på deres arbejdsplads. Sagerne har kostet en række fremtrædende beslutningstagere jobbet, senest Frank Jensen, fremtrædende medlem af regeringspartiet Socialdemokratiet og overborgmester i Danmarks største kommune, København.

Frank Jensen valgte at træde tilbage som konsekvens af nye anklager mod ham for krænkelse af kvindelige medarbejdere og politikerkollegaer, blandt andet ved flere af arbejdspladsens julefrokoster.

Anklagerne mod den tidligere overborgmester er blevet massivt dækket i danske medier, hvor debatten om krænkelse og sexisme for alvor tog fart, da en dansk tv-vært, Sofie Linde,

fra scenen ved et gallashow i august 2020 delte egne erfaringer med at blive udsat for sexchikane på sin arbejdsplads, Danmarks Radio:

"Jeg var 18 år gammel og lige startet i Danmarks Radio. Vi skulle til julefrokost, og jeg havde glædet mig. Den her store tv-kanon kommer op til mig, tager fat i min arm og siger til mig: "Hvis du ikke går med ud og sutter min pik, så fuck- ing ødelægger jeg din karriere. Så ødelægger jeg dig," fortalte Sofie Linde blandt andet.

Fagbevægelsen selv ramt

Kort tid inden Frank Jensens afgang ramte metoo-bølgen også en anden toppolitiker, Morten Østergaard. Han måtte trække sig som partileder for Det Radikale Venstre, og efter-

følgende har bølgen også ramt fagbevægelsen: 284 medarbejdere og frivillige i fagbevægelsen er gået til Dagbladet Politiken med et fælles protestbrev, hvor de beretter, at dele af fagbevægelsen også har en sexistiske kultur. 21 af underskriverne af protestbrevet har anonymt berettet om sexisme og krænkelse, udøvet af topledere og kolleger i fagbevægelsen, skrev Politiken, der har viderebragt anklagerne uden at undersøge dem.

Protestbrevet kom få dage efter, at fagbevægelsens top havde sendt et åbent brev om, at den vil gå forrest i kampen mod sexchikane og krænkende adfærd på arbejdsmarkedet. Det åbne brev er underskrevet af formændene for 53 af de faglige organisationer i Fagbevægelsens Hovedorganisation, FH.

- Selvfølgelig skal vi kunne hygge os på arbejde og ha' en uformel omgangstone, det er en del af et godt arbejdsmiljø. Men det skal være klokkeklart for enhver, at vi ikke vil tolerere krænkelse af nogen art på vores arbejdspladser, udtalte FH's formand, Lizette Risgaard, i en kommentar til det åbne brev.

FH ser forebyggelse som helt afgørende for at forhindre krænkende adfærd på arbejdspladserne, og formanden Lizette Risgaard peger på arbejdsgiverne som de primært ansvarlige og foreslår at indføre et 'indirekte objektive arbejds giveransvar', så arbejdsgiverne hæfter i sager, hvor de ikke forud for chikanen har taget passende forholdsregler.

Medarbejdere og tillidsfolk har dog også et medansvar for at skabe et miljø, hvor man øjeblikkeligt siger fra, hvis grænser bliver overtrådt, mener Lizette Risgaard:

- Vi skal turde tage ansvar for hinanden og ikke lade kollegaen eller andre i stikken.

Vigtig milepæl

Midt i metoo-stormen er alle centrale danske regler om psykisk arbejdsmiljø for første gang blevet samlet i én bek-

endtgørelse, som trådte i kraft 1. november 2020. Den nye bekendtgørelse blev besluttet af et stor flertal i Folketinget som led i en aftale om arbejdsmiljø tilbage i 2019 for at gøre reglerne tydeligere for arbejdsgivere og medarbejdere, så det bliver lettere at arbejde systematisk med at forebygge dårligt psykisk arbejdsmiljø.

Nu er den nye bekendtgørelse trådt i kraft, og det hilses velkommen af alle arbejdsmarkedets parter. Der er ingen nye lovkrav i bekendtgørelsen. Alligevel har fagbevægelsen kaldt det "historisk" og "en milepæl", at Danmark nu har samlet alle regler for psykisk arbejdsmiljø ét sted.

Dansk Arbejdsgiverforening (DA) forventer, at det vil medføre klarhed om reglerne på området og håber, at bekendtgørelsen også være med til at sikre et fælles sprog i dialogen om psykisk arbejdsmiljø.

Beskæftigelsesminister Peter Hummelgaard ser den nye vejledning som et vigtigt første skridt mod bedre psykisk arbejdsmiljø:

- Jeg glæder mig meget over, at vi nu står med en bekendtgørelse, som alle parter bakker op om. Det er vigtigt med fælles fodslag og et vigtigt første skridt i den rigtige retning. Vi vil i regeringen fortsat have fokus på det psykiske arbejdsmiljø, sagde ministeren i en pressemeddelelse.

Krav om tydelig ledelse

Til bekendtgørelsen er der udarbejdet udførlige vejledninger, som meget konkret og detaljeret beskriver, hvordan arbejdsgiver og medarbejdere vurderer, hvad der skal til for at forebygge dårligt psykisk arbejdsmiljø, og hvordan det kan løses. En af vejledningerne omhandler krænkende handlinger og her defineres krænkende handlinger af seksuel karakter på arbejdspladsen som: "al form for uønsket seksuel opmærksomhed".

I vejledningen gives følgende eksempler på krænkende handlinger af seksuel karakter:

- Uønskede berøringer
- Uønskede verbale opfordringer til seksuelt samkvem
- Sjofle vittigheder og kommentarer
- Uvedkommende forespørgsler om seksuelle emner
- Visning af pornografisk materiale.

Det fremgår også af vejledningen, at arbejdsgiveren har pligt til at forebygge at arbejdet medfører risiko for fysisk eller psykisk helbredsforringelse som følge af krænkende handlinger, og at ledelsen bør udtrykke klare holdninger til krænkende handlinger. Eksempelvis kan arbejdspladsen formulere en klar politik om forebyggelse og håndtering, herunder klare retningslinjer for, hvad medarbejdere skal gøre, hvis der forekommer eller opstår mistanke om krænkende handlinger på arbejdet, fastslås det.

Unge kvinder rammes mest

Handler ledelser så også generelt klart og konsekvent, når der opstår en sag om krænkelse på arbejdspladsen? Nej, vurderer en af landets førende eksperter i arbejdsmiljø, Tage Søndergaard Kristensen. Han udtaler sig i et interview i fagbladet Magisteren, udgivet af fagforbundet DM, hvor han efterlyser, at ledere skrider kontakt ind over for krænker på arbejdspladsen. Når ledere ikke handler resolut i krænkelsessager, kan det fremstå som en accept af krænkelse, mener han.

Tage Søndergaard Kristen arbejder som arbejdsmiljøkonsulent og var tidligere professor ved Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, NFA, som med års mellemrum har dokumenteret omfanget af seksuel chikane på det danske arbejdsmarked. Seneste undersøgelse fra 2016 viste, at 3,7 procent af medarbejderne på de danske arbejdspladser havde oplevet seksuel chikane på deres arbejdsplads inden for det seneste år. Blandt yngre kvinder var andelen endnu højere.

Island börjar längta tillbaka till "överturismen"

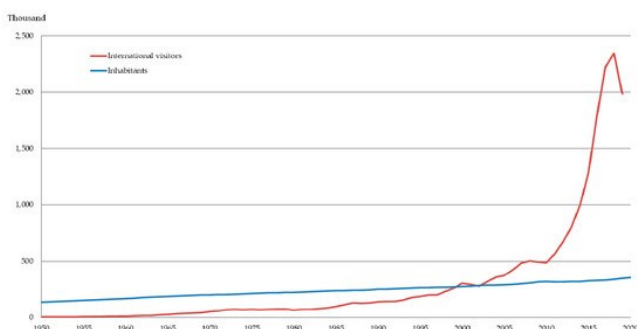
Få länder har haft en så snabb ökning av turismen som Island. Under flera år ökade antalet turister med 20 – 25 procent varje år. Det ledde till en debatt om Island var ett exempel på "överturism", på samma sätt som destinationer som Barcelona och Venedig. Nu, när covid-19 slagit benen under det som blev Islands största näring, håller debatten på att nyanseras.

NYHET

11.11.2020

TEXT: GUDRUN HELGA SIGURDARDÓTTIR, FOTO: VISIT ICELAND

Ser man på diagrammet som tre forskare på Island tog fram för en artikel i tidskriften Environments har ökningen i antalet turister varit spektakulär, sett i ett längre perspektiv:

Det blå strecket är antalet invånare på Island, det röda strecket är besökare från utlandet. Under de 50 åren fram till år 2000 var turisterna (som var den största gruppen av besökarna) bara en bråkdel av befolkningen. Men det året blev antalet besökare för första gången fler än hela Islands befolkning. Från 2010 inleds den snabba ökningen, då antalet turister och andra besökare kom 2018 upp i nästan 2,5 miljoner personer – åtta gånger fler än Islands befolkning.

Därefter stoppade ökningen. 2019 gick flygbolaget Wow i konkurs. 2020 började corona-viruset sprida sig. Det har fått turismen att kollapsa, men syns inte i diagrammet.

Begreppet överturism började användas för utvecklingen på Island. Men var det faktiskt överturism i landet? Jóhannes

Þór Skúlason är VD för SAF, bransch- och arbetsgivarorganisationen för den isländska besöksnäringen. Han är skeptisk:

- Det har knappast funnits någon överturism på Island. Men vi har haft samma problem som andra turistländer ofta har, det som kallas för overcrowding. De flesta turister besöker samma destinationer vid samma tidpunkt. Det gäller till exempel Eiffeltornet i Paris. På Island är det Gyllene cirkeln, säger han.

Gejsern Strokkur är ett av de stora turistmålen på Island. Det ligger i det termiska området Geysir, som gett namn till denna sorts sprutande vattenhål på de flesta språk.

Den gyllene cirkeln är en 25 mil lång turistväg som går till tre av de största attraktionerna: Vattenfallet Gullfoss, det termiska området Geysir och Þingvellir, där man kan se kontinentalplattorna dela sig och som var säte för de första politiska mötena på Island.

Begreppet överturism är ett begränsat begrepp eftersom det superförenklar saker och ting, enligt professor Gunnar Þór Jóhannesson vid Islands universitet.

Akademiker varnar för en sådan förenkling och vill gå djupare under ytan för att se vad som verkligen är på gång. Gunnar Þór Jóhannesson menar att det är en stor förenkling att säga att Island är offer för överturism.

- Vi måste tänka på sammanhanget för att avgöra om vi har problem eller inte och hur vi ska göra i så fall, säger han.

Statistiskt sämre ställning

Gunnar Þór Jóhannesson poängterar att när man ser på antalet utländska gäster i förhållande till antal invånare, har Island - liksom andra öar och stadsstater - vanligen en sämre ställning statistiskt sett, eftersom det på Island bor så få människor. Island rankas nästan alltid högst på listor över mängden turister i förhållande till invånare, tillsammans med andra småstater som t ex Monaco och Macau.

- Men det ger inte en realistisk uppfattning av hur läget verkligen är, säger Gunnar Þór Jóhannesson.

Turismen till Island planade ut redan 2018, innan covid-19. Varför vet man inte helt säkert, eftersom det saknas forskning kring det. Man vet inte heller om marknaden var mättad eller om Island helt enkelt hade dalat på hitlistan över intressanta resmål. Det fattas alltså forskning och analyser för att ge större kunskap om vad som har varit på gång.

- Turismen är mycket känslig när det handlar om påverkningar utifrån, påpekar VD Jóhannes Þór Skúlason.

Dyra flygresor

En stor del av förklaringen kan vara flygbolaget Wows konkurs. Med konkursen blev destinationen Island mindre tillgänglig. Den ekonomiska konjunkturen på olika marknader som t ex USA och Storbritannien kan också spela roll. Färre amerikaner kom t ex till Island 2019 än tidigare. Islands egen kronkurs gick upp och ner. Flygresor hade varit billiga men nu blev de dyrare, Boeings MAX-planer tvångsställdes på marken efter två flygolyckor, oljepriserna steg och flera flygbolag hade ekonomiska svårigheter.

- Det påverkade också det som skedde på Island, säger Gunnar Þór Jóhannesson.

- Vi kan också fundera på om turismen på Island håller på att utvecklas. Möjligen är turistintresset annorlunda än tidigare. Men det är och förblir alltid de köpstarka grupperna som vill komma till Island.

- Så har vi vi coronapandemin och den gör bilden fullkomligt skev. Det är makalöst. Vi vet inte vad som hade hänt om vi inte hade råkat ut för covid-19, säger Jóhannes Þór Skúlason.

Northern lights at Jökulsárlón glacial lagoon, South-East Iceland.

Nordnorge, norra Finland och de nordliga delarna av Sverige är populära resmål tillsammans med Island. Dessa regioner har alla gått igenom en stor turisttillväxt. Turister reser numera också under vintern för att titta på norrskenet, både på Island och i övriga Norden. Alla de här regionerna är lättillgängliga med flyg och det hjälper, enligt Gunnar Þór Jóhannesson.

Overcrowding kräver investeringar

Island hade problem med infrastrukturen under början av turistboomen, men har satsat på bygga ut infrastrukturen de senaste åren. Det är den så kallad overcrowding-effekten som ligger bakom det. Turisterna besöker samma turistmål vid samma tidpunkt. Därför har Islands regering och privata investerare investerat i infrastruktur.

Inte bara problematisk

Men turismen har inte bara varit problematisk. Den har skapat en dryg tredjedel av alla nya jobb de senaste åren och betytt enormt mycket, ekonomiskt sett för Island. Det finns många exempel på guldgrävar, som man säger på isländska, det vill säga folk som bara har tänkt tjäna så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt. Sedan finns det andra företag som har investerat i kunskap och infrastruktur och det är de företagen Jóhannes Þór Skúlason tror att kommer att överleva krisen nu.

- Debatten om överturism är bara en bubbla som spricker och blir till ingenting, säger han.

Island har nu en möjlighet att fortsätta bygga ut infrastrukturen, göra undersökningar och ge akt på overcrowding på olika turistmål. Jóhannes Þór poängterar att Island kan begränsa antalet turister i landet om man så vill. Man måste inte ta in fler turister.

- Vi styr utvecklingen. Vi måste fatta beslut om vad för slags turism vi vill ha i framtiden. Men staten och städerna måste i så fall vara beredda att fatta impopulära beslut. Turismen är inte en naturkatastrof, den är någonting som vi själva kan påverka, säger han.

Vasa vill få fler invånare - och göra dem lyckligast i världen

I den finländska staden Vasa låg man i startgroparna med en kampanj för att göra Vasa till den lyckligaste staden i världen. Då slog coronapandemin till. Nu återstår att se om staden och invånarna kan skapa ökad lycka mitt under en svår kris och sjukdomsepidemi.

NYHET

11.11.2020

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: CATA PORTIN

I mars utpekades Finland för tredje gången till världens lyckligaste land. Som vanligt fanns också Sverige, Norge, Danmark och Island på lyckotoppen.

Rapporten The World Happiness Report kommer från ett av FN:s nätverk för hållbara utvecklingslösningar. Mer än 150 länder rangordnas utgående från hur lyckliga medborgarna anser sig vara. Det avgörande är den subjektiva värderingen av det egna välmåendet.

När FN rankar lyckliga städer runtom i världen är det mest de stora som är med och tävlar. Nu vill Vasa kila sig förbi städer som Helsingfors, Köpenhamn, Oslo och Århus. Högt placerade är också Bergen, Stockholm och Reykjavik

På basen av den gallupundersökning som kartlägger lyckan i de 186 städerna kan man också peka ut de olyckligaste. De tre sista är Gaza, Sanaa och Kabul.

Inte bara hårda målsättningar

Kommunpolitikerna och tjänstemännen i Vasa höll på med en revidering av stadens strategi.

Då föddes tanken om att det inte nödvändigtvis var i huvudstaden Helsingfors som de lyckligaste invånarna finns. Tidigare mätningar har visat att det bor många lyckliga människor i det omgivande landskapet Österbotten. Vasa beslöt om en lokal uppföljning.

-Vi hade ganska hårda målsättningar, om befolkningstillväxt och att få stadens ekonomi i balans, berättar Vasa stads kommunikationschef Leena Forsén. Strävan är också att göra Vasa till "Nordens energihuvudstad".

Vasa stads kommunikationschef Leena Forsén i AIN:s montage, där Vasa i höstskrud syns i bakgrunden.

Man ville ha in några mjukare värden också. Målsättningen ställdes högt; att få Finlands lyckligaste kommuninvånare.

Målsättningen om högre lycka och välmående kan uppnås via stadens tjänster, säger Leena Forsén. Hon ger exempel på några sektorer som alla bidrar: kultur, idrott, fritidsverksamhet, social- och hälsovård och utbildning. Allt är sådant som får människor att må bra och vara lyckliga. Jobb, lön och hem hjälper också till.

Lycklig stad ökar nyfikenhet och inflyttning

Kommunikationschefen i Vasa sticker inte under stol med att en lycklig stad kan locka fler nya invånare till staden. Målsättningen är befolkningsökning till Vasa, framförallt bland experter och högutbildade till ortens näringsliv inom energisektorn.

- Det är klart. Vem skulle inte vilja bo i en stad där vi bryr oss på riktigt om invånarna, där inte bara är ekonomiska. Det är den del av budskapet, medger Leena Forsén.

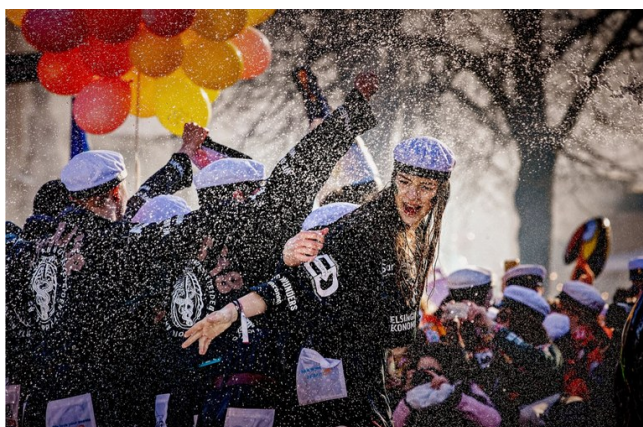
De flesta städer och kommuner har säkert som målsättning att deras medborgare ska må bra. Välmåendet är viktigt, och ingår i kommunens uppgift. Men Leena Forsén har inte hört om någon annan kommun som haft uttryckligen målsättningen att göra sina invånare lyckliga.

Stadens "kundvärdeslöften" i strategin utlovar en internationell och flerspråkig stad, ett tryggt och lätt liv med välfärd och rikt kulturliv. Man ska också bli "logistiskt flaggskepp" och "Europas energilokomotiv" tack vare teknologiindustrin. Närheten till naturen och skärgården nämns också.

Förutom Finlands lyckligaste invånare vill man ha befolkningstillväxt, fler arbetsplatser, ekonomi och på lång sikt en koldioxidneutral stad vid Bottenvikens kust.

Pandemin kom emellan

Den nya strategin godkändes hösten 2019. En stor kampanj för att göra Vasa till den lyckligaste staden i världen skulle lanseras i mars. Den har nu hamnat i fötterna på coronapandemin.

Lyckan kan ha en mörk sida också. I oktober fick Vasa öknamnet "Finlands ofrivilliga coronahuvudstad". Covid-19 spreds huvudsakligen via studentfester vid stadens universitet och högskolor. Bilden ovan är dock från Helsingfors.

Man beslöt att ligga lågt och vänta ut pandemin och göra ett nytt försök den här hösten.

- Vi har bromsat lite med kampanjen. Budskap om allas lycka är kanske inte riktigt lämpliga under corona-epidemin, säger Leena Forsén.

Den här hösten blev Vasa Finlands ofrivilliga coronahuvudstad när den andra vågen av corona sköljde in. Staden blev Finlands covid19-tätaste stad. Efter hårda isoleringsåtgärder har man senare fått bukt på den snabba spridningen.

Inom Vasa sjukvårdsdistrikt hade man i början av november drygt ett tusen fall av covid19. Sjukdomen är fortfarande inne i den så kallade accelerationsfasen. Finland redovisar cirka 350 dödsfall på grund av coronaviruset, av dem en handfull i Vasa-området.

Men lyckomålsättningen finns kvar och staden jobbar för det.

- Just nu är kanske folk mindre lyckliga. Samtidigt måste vi visa att Vasa stad bryr sig om hur människorna mår. Det är också viktigt att mäta den saken nu och senare, för att ha något att jämföra med, säger Leena Forsén.

Målet om den lyckligaste staden är ett ambitiöst mål, medger stadens marknadsförare. Men under den exceptionella coronatiden, med hemma-arbete och frivillig isolering, har många upptäckt att lyckan finns nära inpå, i den egna staden.

Norden ofta i topp

FN:s rapport noterar att de nordiska länderna oftast kommer i topp på både lyckomätningen och andra mätningar.

Det kan gälla demokrati, politiska rättigheter, brist på korruption, jämställdhet mellan könen och ekonomisk jämlikhet, samt mänskliga rättigheter.

En fråga som ställs är om det är den samhälleligt finansierade välfärdsstaten som håller kriminaliteten nere. Eller är det tilliten som medborgarna har till myndigheter och varandra som är avgörande.

FN-undersökningen gör ett försök att förklara faktorer som leder till lycka eller olycka. I Norden kunde dåligt väder, småskaligheten med långa avstånd, landets homogenitet, de många självmorden utmana bilden av Norden - eller Finland - som det lyckligaste landet i världen.

Lycka är inte samma sak i alla länder. Ett isbad efter en sauna ger inte samma lyckokänsla som finländarna kan känna.

I Finland tror inte alla på statistiken om Finland som världens lyckligaste.

Arbetslöshet, alkohol, ekonomiska problem i det egna hushållet under coronapandemin har knappast minskat på de destruktiva tankarna. Den största orsaken till förtida sjukpensionering rapporteras bero på mentala problem. Det är lätt att hitta faktorer som kunde göra Finland ännu lyckligare. Också dem tar Vasa tag i.

Lyckoprofessor ska undervisa Vasaborna

Vasa stad har anlitat en egen "lyckoforskare". Det är professor emeritus Markku Ojanen. Som psykologiprofessor vid universitetet i Tammerfors har han i årtionden forskat i lycka. Nu ska han guida Vasaborna på vägen till lycka.

Han betonar vad var och en kan göra själv. I planen ingår att ge Vasaborna tips och utbildning om vad de själva kan göra för att påverka sin egen lycka. Den utbildningen väntar på att coronapandemin ska ge med sig.

Ett av Vasas projekt blev att plantera träd tillsammans, i det som i Finland kallas "talko".

Ibland räcker det med små åtgärder, och det kunde göras på ett säkert coronaavstånd.

Leena Forsén citerar lyckoprofessorn Markku Ojanen flera gånger under den korta intervjun.

-Lycka är att inte längta tillbaka till en tid som har varit. Inte heller kan man leva i väntan på något som blir bättre i framtiden. Poängen är att njuta tacksamt och vara glad över det man har i just nu i stunden, är budskapet som ska trummas ut till Vasa-borna.

Det är egentligen den tanken som passar precis i coronaläge. Det är svårt planera framtiden, man vet inte hur det blir,

Körsång ger också lycka

Att kunna njuta och vara tacksam för familjen, naturen, hobby eller fritid, det kan vara olika för olika människor. Men det är viktigt nu i coronatider.

Visst har det kommit kritik mot projektet, medger Leena Forsén.

- En lyckad marknadsföringskampanj väcker känslor, och det här är inget undantag. Det blir alltid både positiva och negativa känslor. Men om man inte väcker några känslor har budskapet inte nått fram.

Begreppet lycka har också diskuterats i Vasa. En del hävdar att lyckan kan ha med språk att göra. Den svensktalande minoriteten är stor i regionen.

Finlandssvenskarna sägs ha ett större nätverk och sjunga i kör - det är två faktorer som har ökat det psykiska välmåendet, vid sidan av ekonomiskt välstånd.

Man har kommit fram till att lycka inte handlar om någon amerikansk version som baseras på stor egendom och många ägodelar. Men det får knappast heller bli en förnöjsamhet som gör att man slutar arbeta för förändring av samhällets orättvisor eller inte kräver sin rätt.

Läget med corona är olyckligt, med den andra coronavågen. Det gör det svårt att just nu prata om lycka på det sätt Vasa hade planerat.

Men det förekommer inte så mycket kritik mot projektet. Många har sagt tvärtom, säger Vasas kommunikationschef Leena Forsén. Det här är precis det som behövs, en stad som månar om sina invånares välmående.